

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бахтин М.М. Эстетика словесного творчества / М.М. Бахтин. – М.: Искусство, 1986. – 447 с.
2. Закревська В.Я. Казки Івана Франка: мовно-художній аналіз / В.Я. Закревська. – К.: Рад. школа, 1985. – 298с.
3. Копистянська Н.Х. Жанр, жанрова система у просторі літературознавства: Монографія / Н.Х. Копистянська. – Львів: ПАІС, 2005. – 368 с.
4. Лановик М. Українська усна народна творчість: Підручник / М. Лановик, З. Лановик. – К.: Знання – Прес, 2001. – 591 с.
5. Сабат Г. П. Казки Івана Франка як естетико-поетикальна система: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора філологічних наук: спец.10.01.06 «Теорія літератури» та 10.01.01 «Українська література» / Г. П. Сабат. – Київ, 2009. – 20 с.
6. Савченко О.Я. Читанка. 4 клас : Підручник , Ч.1 / О.Я. Савченко. – К. : Освіта, 2004. – 160 с.
7. Топоров В.Н. Пространство и текст / В.Н. Топоров // Текст: Семантика и структура. – М., 1983. – С. 227-285.
8. Франко. І. Я. Грицева шкільна наука: вірші, оповідання, казки : для мол. та серед. шк. віку / І. Я. Франко ; упоряд., ред. та передм. Н. О. Вишневської . – К. : Веселка, 1990. – 380 с.

Носата І.

Науковий керівник – доц. Тіунова О. В.

ОСОБЛИВОСТІ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ БЕЗРОБНИХ ЖІНОК

Проблема зайнятості населення стала однією із найбільш гострих соціальних проблем, з якими зіткнулося людство в ХХ столітті. Безробіття несе за собою не лише бідність значним верстам населення, але і духовну та моральну деградацію людей. Тому вирішення проблеми зайнятості стоїть в числі найважливіших, першочергових завдань у будь-якій цивілізованій країні.

Безробіття, як феномен вважається значним стимулятором для працюючого населення, проте воно є великим суспільним лихом. Усі країни світу намагаються подолати безробіття, але на жаль, ще жодній не вдалося це зробити. До безробітного населення ми можемо віднести тих осіб, що не мають роботи, шукають роботу або ж в усталеному порядку отримали офіційний статус безробітного в органах державної служби зайнятості.

Також можна визначити безробіття, як стан неповної зайнятості працездатного населення суспільно корисною працею, явище, коли частина активного населення хоче працювати, але не може реалізувати свої можливості; коли пропозиція робочої сили перевищує попит на неї; коли кількість наявних робочих місць не відповідає суспільно необхідній кількості. Безробітними вважаються працездатні громадяни, що не можуть одержати роботу відповідно до своєї освіти, професії, ступеня кваліфікації. Рівень безробіття визначається відношенням числа безробітних до загальної чисельності працездатного населення країни [1].

В наш час проблема працевлаштування жінок є досить актуальною та з кожним роком зростає. На жаль, у професії жінки досягають меншого успіху ніж чоловіки. Деякі рано одружившись і народивши дитину, ще вчать, шукаючи відповідну професію і тому не мають відчутних кар'єрних досягнень. Для тих, що зосередились на кар'єрі, відмовились від створення сім'ї, робота стала головною цінністю. Раціональним способом вирішення проблеми зростання безробіття буде мінімізація жіночого безробіття за допомогою впровадження гендерних підходів до роботи державних центрів зайнятості.

Жіноче безробіття виникає в силу меншої конкурентоспроможності жінок на ринку праці: вони несуть із собою більший соціальний тягар (декретні відпустки, лікарняні по догляду за дитиною, забезпеченість яслами, дитячими садками і т. д.). Принцип справедливості вимагає, щоб жінки мали рівний доступ до роботи за наймом і до роботи в сім'ї. Держава повинна застосовувати ряд заходів як адміністративного, так і правового регулювання: квотування робочих місць для жінок, податкове покарання і заохочення роботодавців з метою збільшення жіночої зайнятості [2].

Індивідуальна система цінностей безробітної жінки не відрізняється від звичної середньої людини в сучасних соціально-економічних умовах. Специфічні особливості ієрархії цінностей у жінок обумовлені, швидше за все, загальним рівнем тривожності, неспокою, характерних зараз для всього суспільства. Напруженість соціально-трудових відносин, жертвою якої є

безробітний, позначається не тільки на психологічному стані, але і на його ціннісних диспозиціях [3].

Актуальність проблеми дослідження ціннісних орієнтацій у безробітних жінок і обумовило вибір теми дослідження: «Особливості ціннісних орієнтацій безробітних жінок».

Об'єктом дослідження є ціннісні орієнтації безробітних жінок.

Мета дослідження – вивчення психологічних особливостей ціннісних орієнтацій безробітних жінок різного віку.

Поняття «цінність» стало предметом широких теоретичних досліджень (особливо в 60-ті – 70-ті роки) багатьох наук – філософії, соціології, психології, педагогіки, естетики, етики, політики та ін.. У філософії, чи в її спеціальному розділі, що займається проблемою цінностей – аксіології – це галузь, що розглядає об'єктивну дійсність і відношення до неї людини, в соціології – це проблема загальносоціальних регулятивних механізмів, де цінності суспільства розглядаються як складові суспільної свідомості і культури, що виконують щодо особистості нормативні функції, в соціальній психології – це сфера дослідження соціалізації індивіда, його адаптації до групових норм і вимог, а в загальній психології – вивчення вищих мотиваційних структур життєдіяльності.

Сучасний розвиток психологічної науки характеризується різноманітністю підходів у трактуванні цінностей. Різні аспекти дослідження означеного кола проблем представлено у вітчизняній та зарубіжній літературі. Цінності як основа життєвих орієнтацій характеризуються як вищий диспозиційний рівень (В.О. Ядов), розглядаються як верхній рівень смислових утворень (Б.С. Братусь, Ф. Ю. Василюк, Г.Е. Зелеський, О. М. Леонтьєв, А.В. Сірий, В. Франкл, Е. Фромм), у контексті спрямованості особистості (К.О. Альбуханова-Славська, Б.Г. Ананьєв, А.В. Брушлинський, Н.В. Кузьміна, С.Л. Рубінштейн), а також установок та переконань (В.М. Мясищев, В.В. Сусленко, Д.М. Узнадзе, М. Рокич). Феномен цінності розглядається як атрибут психічних процесів чи властивостей особистості (Б.І. Додонов, А.Г. Здравомислов).

Без сумніву, цінності займають важливе місце у житті кожної людини. Що таке цінності та яке їх місце у житті суспільства, безперечно це питання сьогодні є досить актуальним та вимагає вирішення. Перед людьми постає вибір: або зберігати уже сформовані цінності, або пристосовуватися до нових, які широко розповсюджені та певним чином нав'язуються представниками різних партій, суспільних та релігійних організацій [4].

Як зазначають науковці, термін «цінність» прийшов у психологію із соціології, проте сама категорія цінності – одна з центральних у сучасному гуманістичному знанні. Теоретичні підходи до психологічного розуміння сутності цінностей в історичному плані зазнали певних якісних змін, особливо це стосувалося особистісних цінностей. Свого часу зміст особистісних цінностей відзначався або у зовнішньому світу, коли сила спонукання приписувалась фізичним об'єктом. Однак пояснювальну силу набув методологічний підхід, який розглядає природу особистісної цінності як суб'єктивно-об'єктивне утворення. Воно належить одночасно і суб'єкту, й об'єктивному життєвому світу. Як зазначають С. Возняк, В. Кононенко, поняття «цінності» близьке до поняття «значущість». Цінністю можна вважати все те, що може цінувати особистість, що є для неї значущим і важливим. Власне йдеться про ту роль, яку предмет чи явище можуть відігравати в життєдіяльності людей з точки зору їхніх потреб, інтересів, цілей.

Досліджуючи проблему особистісних цінностей, І. Бех зазначає, що вони складають внутрішній стрижень особистості. Це психологічне новоутворення, що відображає найбільш безпосередньо значущу для суб'єкта узагальнену сферу довкілля, через ставлення до якої він виділяє, усвідомлює і утверджує себе, своє «Я», і в результаті цього ця сфера стає простором його життєдіяльності. Вони сприяють перетворенню соціальних норм та ідеалів у особистісні принципи життєдіяльності. Цінності стають виховним фактором завдяки тому, що перетворюються у внутрішні мотиви поведінки особистості.

Які цінності, таке формується і суспільство та особистість людини, яка у ньому проживає. Проблема цінностей висувається на перший план в періоди суспільного розвитку. Саме і цей час переживає наше суспільство, з його нестабільністю та різкими соціальними зрушеннями. Все це проявляється у процесі переоцінки цінностей. При цьому, слід мати на увазі, що за запереченням старих цінностей знаходиться заперечення старих форм життя суспільства та людини.

Отже, цінності можна визначити як набір стандартів і критеріїв, якими людина керується в своєму житті. Це проявляється шляхом відповідної оцінки того, що відбувається навколо неї, а саме це явища, процеси та люди, щодо яких вона приймає рішення та планує свої дії. Цінності складають основу особистості людини. Вони достатньо стійкі у часі і їх існує не так уже і багато. Зазвичай цінності розглядаються, як нормативна база моралі та фундамент поведінки людини [5].

Дослідження проводилося з різними категоріями жінок у відповідності до їх професійної зайнятості. Усього в дослідженні взяло участь 120 осіб (жінок 20-50 років, працюючі та ті, що перебувають на обліку в Центрі зайнятості). Дана вибірка передбачала розподіл на три групи, в залежності від їх професійного становища. Перша група – працюючі жінки, друга – безробітні жінки, без досвіду роботи і третя група – безробітні жінки, з досвідом роботи, що опинилися в такому становищі за певними життєвими обставинами.

З метою діагностики особливостей ціннісних орієнтацій безробітних жінок нами було проведено діагностичне дослідження за допомогою ціннісного питальника Шварца та методики «Ціннісні орієнтації» Рокича.

Ціннісний питальник Шварца спрямований на вивчення цінностей людей в різних культурах і базується на теоретичних обґрунтуваннях універсальної структури цінностей особистості. В результаті аналізу даних, отриманих від обстеження за допомогою методики Шварца було виявлено, що більшість працюючих жінок віддають перевагу таким цінностям, як самовизначення (40%), зрілість (30 %) та духовність (30%). Під самовизначеністю мається на увазі, що таким жінкам притаманна свобода дій та свобода власної думки. Вони здатні самостійно вирішувати поставлені перед ними завдання, застосовуючи при цьому свою унікальність та творчий підхід. В таких жінок добре розвинута уява, розум, логіка. Вони є незалежними, впевненими в собі та зацікавленими в тому, чим займаються на даному етапі життя.

Зрілість виражається у мудрості та зрілому розумінні протікання самого процесу життя. Щодо кохання, то тут спостерігається глибокий емоційний та духовний зв'язок. Таким жінкам притаманна самоповага, почуття власної гідності та внутрішня гармонія. Вони віднайшли смисл життя, розуміють та усвідомлюють своє призначення. Духовність виявляється у байдужості до суспільних проблем, бажанні з'єднатися з природою та розвивати своє духовне життя та інтереси.

Друга група досліджуваних, а саме це безробітні жінки без досвіду роботи віддають перевагу таким цінностям, як соціальна влада (35 %), стимуляція (35 %) та конформізм (30 %). Під соціальною владою мається на увазі наявність авторитету. Таким жінкам притаманна впливовість, вони вміють керувати іншими людьми (підлеглими чи колегами по роботі) та впливати на протікання певних подій. А також піклуються про свою репутацію та усіма можливими способами захищають своє «лице».

Стимуляція виражається у різноманітності життя, наповнення його певною новизною; цікавості життя, гострих відчуттів та переживаннях. Дана категорія відзначається сміливістю, вони шукають пригод та ризику. Обмежений конформізм передбачає наявність ввічливості, самодисципліни та покірливості.

Остання третя група досліджуваних, а саме безробітні жінки, з досвідом роботи віддають перевагу таким цінностям, як конформізм (40 %), зрілість (40 %) та соціальна культура (20%). Соціальну культуру можна охарактеризувати, як взаємність у стосунках, уникання заборгованостей. Дана категорія жінок приймає свою участь у житті, захищають природу, зберігаючи при цьому оточуюче середовище. Вони уникають крайніх почуттів і вчинків та є скромними і байдужими до суспільних проблем.

Методика «Ціннісні орієнтації» Рокича спрямована на вивчення ціннісно-мотиваційної сфери людини. Система ціннісних орієнтацій визначає змістовну сторону спрямованості особистості і складає основу її ставлення до навколишнього світу, до інших людей, до самого себе, основу світогляду і ядро мотивації життєвої активності, основу життєвої концепції і «філософії життя». Дана методика включає два класи цінностей, а саме термінальні (переконання в тому, що кінцева ціль індивідуального існування варта того, щоб до неї прагнути) та інструментальні (переконання в тому, що який-небудь образ дії чи властивість особистості є переважачим в будь-якій ситуації).

В результаті аналізу даних, отриманих від обстеження за методикою Рокича було виявлено, що більшість працюючих жінок в першому класі термінальних цінностей віддають перевагу таким цінностям, як суспільне визнання (повазі оточуючих людей, колективу, товаришів по роботі) та свобода (самостійності, незалежності в судженнях та вчинках). Щодо інструментальних цінностей, то тут в свою чергу переважають тверда воля (вміння настояти на своєму, не відступати перед труднощами) та дисциплінованість (відповідальне ставлення до виконання поставлених завдань).

Друга група досліджуваних, а саме це безробітні жінки без досвіду роботи, в першому класі термінальних цінностей віддають перевагу цікавій роботі та творчості (можливості творчої діяльності). В інструментальних цінностях переважає тверда воля (вміння настояти на своєму, не відступати перед труднощами) та незалежність (здатність діяти, самостійно, рішуче).

Остання, третя група досліджуваних, а саме безробітні жінки, з досвідом роботи показала в термінальних цінностях домінування таких показників, як життєва мудрість (зрілість суджень та здоровий глузд, що набувається життєвим досвідом) та матеріально забезпечене життя (відсутність матеріальних труднощів). Щодо інструментальних цінностей, то тут переважають терплячість (до поглядів і думок інших, вміння прощати іншим їх помилки) та незалежність (здатність діяти самостійно, рішуче).

Висновки. Отже, поняття цінностей досліджується багатьма науками, воно прийняте у філософії, етиці, соціології і психології. У філософії цінності визначаються як норми і критерії життя людини, пізнання нею світу. Психологи цікавляться процесом і умовами формування цінностей. Ціннісні орієнтації в психології розглядаються як сукупність найважливіших якостей внутрішньої структури особистості, які є для неї особливо значущими. Не дивлячись на те що проблема цінностей і ціннісних орієнтацій вивчалася, починаючи з древніх часів, залишається багато незрозумілого в теоретичному й емпіричному їх значенні.

Щодо діагностико-експериментального дослідження, то в результаті його проведення було виявлено три групи жінок, що надають перевагу різним групам цінностей і, відповідно, володіють не однаковими особистісними характеристиками. Аналіз отриманих даних показав, що саме у працюючих жінок високий загальний показник осмисленості життя. Це є свідченням того, що вони є цілеспрямованими, схильними планувати своє майбутнє без надійної опори в теперішньому; задоволенні власним життям і сприймають його як цікаве, насичене; вважають себе сильними особистостями, наділеними свободою вборю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ДЖЕРЕЛ

1. Васильченко В. С. Ринок праці та зайнятість / Васильченко В. С. – К., 1996. – 230 с.
2. Прохоров А. О. Психические состояния безработных // Психология психических состояний: сборник статей / А. О. Прохоров. – Казань, КГПУ, 1998. – 150 с.
3. Боринштейн Е. Р. Система ценностных ориентаций личности в условиях социально-культурной трансформации / Е. Р. Боринштейн. – Грань. – 2004. № 3. – с. 12-14.
4. Донских О. А. Трансформация ценностных ориентаций / О. А. Донских // Философия образования. – 2005. № 2. – с. 18-21.
5. Андрущенко В. Т. Характер особистості: гармонія національних і загальнолюдських цінностей, шляхи формування / В. Т. Андрущенко, Ю. В. Руденко // Вища освіта України: теоретичний та науково-методичний часопис. – К., 2009. – № 2. – 194 с.

Мартинюк О.

Науковий керівник – проф. Кодлюк Я.П.

ТЕХНОЛОГІЯ АНАЛІЗУ ЕМОЦІЙНО-ЦІННІСНОГО КОМПОНЕНТА ПІДРУЧНИКІВ ДЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У Національній доктрині розвитку освіти України в XXI столітті зазначено, що виховання особистостей, які володіють високою моральністю, поважають традиції і культуру інших народів, є основним завданням освіти в сучасному суспільстві. Вирішення цього завдання можливе лише шляхом внутрішніх змін особистості, переорієнтації людей на духовні цінності.